

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Küçük Cari Hesaplar

1951 İKRAMİYE PLÂNI

10 Bahçeli Ev

(Biri iki dairesel ve bahçeli
Apartman)

40 tane	1.000 Liralık
40 »	500 »
100 »	250 »
250 »	100 »
500 »	50 »

Çekilişler: 1 Haziran, 24 Ağustos,
1 Kasım, 28 Aralık tarihlerinde
yapılır.

6 EV

Her 100 liraya ayrı bir kura numarası
ve en az

150 talihliye hesaplarındaki para
kadar para ikramiyesi

(Bir kura numarasına en çok 2500 lira)

ŞU HALDE:

● Ev ikramiyelerinde talihinizi arttırmak için

Tasarrufunuzu arttırınız.

● Para ikramiyelerinde alacağınız ikrami-
yeleri çoğaltmak için

Tasarrufunuzu arttırınız.

**YAPI ve KREDİ
BANKASI**

T. C.

Ziraat Bankası

SERMAYESİ: 300.000.000 T.L.

Yurd içinde 388 Şube ve Ajansı, Dünyanın her tarafında
Muhabirleri vardır.

Bu Yıl Vadesiz Tasarruf Hesapları İçin
8 ÇEKİLİŞTE: 8 EV, 2 TRAKTÖR
Ayrıca Dolgun Para İkramiyeleri
Her 150 liraya bir kur'a numarası

TÜRK FOLK LOR ARASTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK HALK
KÜLTÜRÜ BELGELERİ DERGİSİ

Temmuz 1951

İÇİNDEKİLER: ~~.....~~
Folklor ve Cemiyet Doçent Dr. Cahit TANYOL
Yakın Tarihimize Ait Folklor Araştırmaları Yaparken ... Sait GÖKÇEOĞLU
Türk Halk Musikisinde Çok Seslilik Meselesi (III son) ... Sadi Y. ATAMAN
Bir Monografi Tahriri (I) Hikmet DİZDAROĞLU
Makedonya Yürük Folkloru (VI) Ziyaret Mahalleri İbrahim GÖKÇEN
İlgün Folkloru: Çocuk Oyunlarından: Çoktaş ve Menelitaş ... Fehim ÇAYLI
Gurbette Bahar (Şiir) Raci DAMACI
Konya İçin (Şiir) İhsan HİNÇER
Folklore Cases in This Month — Ayın Folklor Hâdiseleri: XXII - Müs-
teşrikler Kongresi — Eflâton Cem Güney'in Konferansı — Eyüpoğulları
Yazma Sergisi — UNESCO Folklor Komitesi — Türk Ailesini Tetkik Eden
Amerikalı — Amerikan Folklor Derneği Başkanı Memleketimizde

Sayı : 24

Kuruş : 25

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ FİLEN İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

461

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Bu elinize almış olduğunuz 24 üncü sayı ile 1 inci cildini tamamlamış bulunmaktadır.

Türk Folklor araştırmaları, abone ve okuyucularının müzaheretleri ile çetin bir imtihanı muvaffakiyetle vermiş ve iki yıllık çalışma sonunda Türk İhtimalyatımını folklor şubesinde kütüphanemize bir eser kazandırmıştır.

Bu iki sene zarfında okuyucularımızın tahmin edemeyecekleri kadar zorluk ve meşakkatle mücadele ettik. Tabii ücretlerinin pahahlığına inzimamem kâğıt fiyatlarının kilosu, 60 kuruştan 130 kuruşa fırladı. Kullandığımız 68x100 ebadındaki kâğıtların yalnız bir topuna 15 lira verirken 31 lira 40 kuruş vermek zorunda kaldık. Şimdi de dört misli posta parası ödemek mecburiyetindeyiz.

Bilir misiniz ki, dergimizin nüshası bize 23 kuruştan mal olmakta, fakat bayllere 18 kuruştan tevzi edilmektedir.

Bilir misiniz ki, dergimiz resmi himaye cihazları tarafından hiç bir mülâka ve yardım görmemekte yalnız okuyucularının basireti ve çıkararların fedakârlığıyla yaşayabilmektedir.

Bilir misiniz ki, satıssız ve mahiyeti meçhûl ve meşhûk bir yığın ve ancak iki üç sayı çıkabilen dergilerin, (hem de siyasi) boher sayısı için iki üç ilân birden veren milli bankalar, bize, bir santim ilân dahil vermemektedir.

Maalesef yine bilir misiniz ki, memleket kültürüne hizmet ve ideal peşinde koşmak, bazılarınca istihfaf olmaktadır.

Dergimizi bir tek sayı daha fazla çıkarabilmek için sayfalarının birer birer katlanması, kapaklanmasını, tellenmesini, postalanmasını, taşınmasını dahi kendimiz yapmaktayız.

Yeni yıl neşriyatımıza da önümüzdeki korkunç (evet korkunç) şartlara rağmen iman ve cesaretle giriyoruz. Dergimiz, yine her ayın 15 inde muntazaman çıkmasına devam edecektir. (Her ayın 1 inde değil de 15 inde çıkması, yazılarımızı dizilmek için her ayın başında matbaaya verirken, idamei hayatımız zammında intisap ettığımız asıl mesleğimizden aldığımız aylığın üçte birini matbaaya yatırabilmek sebebine dayanır).

Dergimizin 1 inci cilt kapaklarını bezden, zarif ve sağlam bir şekilde hazırlamış bulunuyoruz. Yakında ciltli 24 sayılı birinci cildimiz ve cilt kapaklarımız satışa çıkarılacaktır. Cilt kapakları 150 kuruştur. Tasra okuyucularımızın — son %400 zam dolayısıyla — 50 kuruş da posta ücreti göndermeleri lâzımdır. 1 - 24 sayılı ciltlenmiş koleksiyonumuz ise 7 liradır.

Şimdiden sipariş veriniz.

«Türk Halkbilgisi Derneği» nin neşriyat organıdır.

23 Mart 1966

Sat: Kafes Körükü.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ: İHSAN HINÇER
KURULUŞU: AĞUSTOS 1949

SAYI: 24

TEMMUZ 1951

YIL: 2 - CİLT: 1

Folklor ve Cemiyet

Yazan: Dr. Cahit TANYOL
«Türk Halkbilgisi D.» İ. K. Üyesi

İhtimal inkılabının en çok ilgilendiği konu folklor olduğu halde, nedense, inkılab adamaları ona pek az önem verirler. Folklor, bir cemiyetin bir nevi kıymetler aynasıdır. Bütün inanç, kanaat ve duyuş şekilleri onda durur, onda süzülür ve mukadder kalıbını onda bulur. Dikkatli bir göz, folklor mahsullerine bakma, dan, ihtimal sahada hiçbir harekete girilmez; ve girişmemelidir. Çünkü his ve heyecanların mantığı başka çeşit kaidelere ve istidlâllere dayanır. Onun, formel mantık gibi, prensipleri küllî ve rasyonel değildir. Halbuki her islahat ve değişme hareketinde, aklın ölçüsü yegâne güvenilir âlet olarak karşımıza çıkar. İnkılabların ardı sıra gelen manevi ve ihtimal buhranların kökünü burada aramak lâzım. Cemiyet, rasyonel bir düzen değildir. Akıl, ulu şeylerin ölçüsüdür. Sadece sabit münasebetlerin mizanıdır. Canlı ve devamlı bir değişme halinde olan varlıklar, onun kadrosunu aşar. Mantık ve muhakeme bundan dolayı ihtimal hareketlerde ancak bir vesile rolünü oynar.

Folklor mahsullerine gelince, onlar mazinin, yaşanmış tecrübelerin canlı şahitleridir. O, tarihten, canlı oluşu ile ayrılır. Tarih, ölümlü hikâyesidir.

Fakat bir efsane, bir masal, bir roman ve bir şiir, maziyi ilga ederek, her an hayatın u. zandır. Bize uzaktan seslenmez; içimizde konuşur.

Folklor, tarihin zıddına, «diri» olanın bizimle münasebete gelişidir. O, bize maziyi, geçmiş hâdiseleri yaşamak ve görmek imkânını verir. Onun canlı vesikasını ve şehadetini hesaba katmadan bir milletin mizacında ihtimal hâdiselerin nasıl bir tertip vücutte getirdiğini, neleri kabul ve neleri red ettiğini anlamamız mümkün değildir. Hiçbir fikir, bir cemiyete elini kolunu sallayarak giremez. Mutlaka birtakım mukavemetlere, sempatiflere ve tādillere uğrar. Bir islahatçı, — burada inkılab demiyorum; çünkü inkılab ferde değil, cemiyete aiddir — herhangi bir harekete girmeden önce, ihtimal mahsullerinin şahdamarı olan folkloru dikkatle bakmalı ve orada, dışardan gelen fikirlerin, içeridekilerle nasıl bir tertip meydana getirdiği hakkında fikir edinmelidir. Bu, onu, birtakım fikirleri teklif etmek niyetinde olduğu topluluğa ve onun reaksiyonlarına karşı uyantık buldurmaya sevkedecektir. Bir ferdin mizacını anlamak, nasıl onun davranışlarını tesbit ile mümkünse, bir milletin mizacını tanımak da ancak ve ancak davranışlarının umumî seyriyi görmek ve duymakla mümkündür. Folklor milletlerin mizacını aydınlatır; ve davranışlarını tesbit eder, duygularını ölçer. Hayat ve yaşamak denilen evher, hissetmek olduğuna göre, milletler folklorlarında aklar, folklorlarında konuşur ve folklorlarında güler.

Folklor Araştırmaları Yapılırken

Yazan: Sait GÖKÇEĞLU
Kabatay Lisesi Almaheca Öğretmeni

Yakın tarihimizin siyasi - içtimat hâdiseleri ile ilgili folklor araştırmalarında malzeme menşel ve aidiyeti bakımından sıkı bir kontrolden geçirmek lâzımdır. Aksi hal, tarihe karşı bir suç olur. Bu fikrimizi bizim Türk Folklor Araştırmaları'nda çıkan — Bk. sayı 12, sayfa 284 — Yiğitlik Türküleri ile tekid etmek isteriz:

1 — Bu türkü aslında 1913 sıralarında Gaziantepin Alaban nahiyesinde ve Besni'nin Sambayatı havalisinde eşkiyalık etmiş bir «Bozan Bey» e aittir.

Bozan Bey, mürettep müfreze kumandanı Kemal Bey tarafından takip edilmiş, yaralanmış ve avanesi dağılmıştır.

Sonrakı kardeşleri — Malatyalı Memo, Abuzer, Seydo — eşkiyalığı devam ettirmek istemişlerse de muvaffak olamamışlardır. Bu çetenin dağılmasından sonra aşağıda nakledeceğim «Bozan Bey» türküsü düzelmıştır.

2 — Diğer taraftan Urfa'nın kurtuluş savaşlarında adları geçen iki tane mücahit, hamiyetli Bozan Bey vardır.

A — T. F. Araştırmalarında nakledilen (Yiğitlik türküsü) nde ismi geçen İzodor Aşireti Reisi Bozan Beye ait bir türkü bilmiyorum. Muhterem «Nazmi Ünal» e göre böyle bir türkü mevcut olmalıdır. Bu Bozan Bey için (Ali Salıp: Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri 1340 (1924), Ankara S. 99) a bakınız. Bu zat 9 Şubat 1356 (1920) de millî mücadeleye iştirak etmiştir.

B — Bir de 1920 de (10 Mart 1336) Suruç Kuvayı Milliye kumandanı ve Razi Aşireti Reisi Bozan Bey vardır. Bunun için de Ali Saibin aynı eserinin 183. sayfasına bakınız. Buna ait bir türkü ileri sürülmüş değildir.

Netice?

İzodor Aşireti Reisi Bozana ait olduğu rivayet edilen ilk 4 mısra hemen hemen aşağıda vereceğim eşkiya Bozanınkine benziyor.

Bunda ilk üç mısra 6-5 vezinli olduğu halde nakaratı olan 4 ve 5. mısralar 10 hecelidir. Aralarında vahdet yoktur.

13. Mısra 7-5 vezinli.

19-20 nakarat mısraları diğerlerine uymuyor.

21. mısra 7-5 vezinli olduğu halde onu takip eden 22. mısra 6-5 lidir.

23. mısra 10 hecelidir.

24. nakarat mısra 6-5 vezinlidir.

Görüldüğü ki, bu manzume izahlarımıza uygun olarak şeklen de karışuktur. Sihhsizdir.

Aşağıda vereceğimiz eşkiya Bozan'ın türküsü şekli ve ruhu bakımından ilk mısralarının ve nakaratının muhterem Nazmi Ünal'ın naklettiğine müşabehetine rağmen, hiç bir katışıklık alametli göstermemektedir. Şu halde bu türkü meşhur eşkiya Bozan'a ait olup, sonradan İzodor Aşireti Reisine nisbet edilmiştir. Aşağıdaki metin hâdiseden 10 yıl sonra eşkiyanın nüfuz muntakasında bulunan Hararı köyü sâhiplerinden Hacı Abdullah Bey toruntı Şerif Beyin dilinden Nuri Gökçe'nin kalemiyle tesbit edilmiştir:

BOZAN BEY TÜRKÜSÜ

Araban düzünden (1) atlayamadım,
Pişengim töküldü toplayamadım,
Kemal Beyin (2) elinden kurtulamadım.

Di yer! yer! Bozanım yer! (yürü)

Askerin dağılmış uğrı sıra yer!

Sarıların (3) üstü bir yüce dağdır,

Bozan ölmemiştir, yaralı sağdır.

Bozan vurulmuşsa, kardaşı sağdır.

Di yer! yer! Bozanım yer!

Askerin dağılmış, uğrı sıra yer!

Şambayat (4) üstünde kaldı mezarım

Kardaşlar (5) geldi sersem gezerim

Kemal Beyi görsen başım ezerim

Di yer! yer! Bozanım yer!

Askerin dağılmış uğrı sıra yer!

(1) Gaziantepin Araban ovası.

(2) Müfreze kumandanı.

(3) Araban elvarında bir köy.

(4) Besni köylerinden.

(5) Abuzar, Memo, Seydo.

TÜRK HALK MUSİKİSİNDE
Çok Seslilik Meselesi

— III —

Yazan: Sadı Yaver ATAMAN

Adeta 8. (örnek 1)

Yukarıda notasını koyduğum örnek de merhum arkadaşımız Vahit Lütfü Salcinın vaktiyle bana göndermiş olduğu notalardan biridir. Bu notayı merhum bilâhare Türk musikisinde armoni meseleleri adlı broşüründe yayınlamış-
tır. (Örnek 1).
Vahit Lütfü Salci bu notanın kendisinde çok yıllardanberi bulunduğunu, geçirdiği yerlerde bir çok defalar kontroller yaptığını ve iyi-ce süzgeçten geçirdikten sonra tamamiyle bu

Ajir Safranlıkların Varyante (örnek 2)

lhb

lib5

gekilde okunur olduğuna kanaat getirdiğini söylemektedir. Notada başdan altıncı ölçünün ikinci alt kısmındaki sekizlik kıymetinde bulunan (Si) yi aşarak orada tekrar sekizlik kıymetinde bir (La) notu daha yaptıkları, sonra yine birinci kısmın onlarla birleşerek veyahut ikincilerin birinci kısma yetiştiklerini, bir de dokuzuncu ölçünün altındaki ikinci kısmı bazan aynen, bazan da yirmi ikinci ölçüde gösterilen alt ikinci kısımdaki gibi ıera edildiğini ilâve etmektedir. Parça söylenirken kısımlara ayrılarak herkese vazife vermek suretiyle söylenildiğini de yazan merhum arkadaşımız, bizim de yüzük oyunlarında tesbit ettiğimiz şekle uygun hareketleri açıklamış oluyor. Aşağıdaki örnek de Safranbolunun Yörük köylerindeki çağırışlardan alınmıştır. (Şehirdeki çağırışlarda, yalnız arada sırada teşvik mahiyetinde sesler çıkarılmaktadır. Örnek 2).

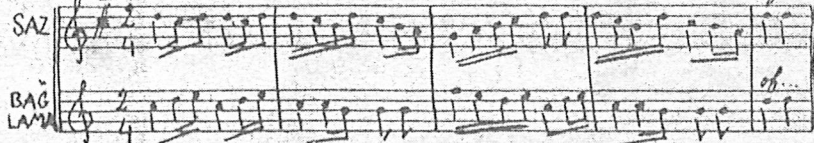
düzenle (Lâ-Re), ve ekseriyetle Oktav düzenlidirler. Bu düzen ve tertiplemede sazların tellerinin mukavemeti gözetilerek, yerine göre, transport veya oktavlı çekişler yapılır. Asıl dikkate değer nokta, bağlama düzeni ve bağlamanın bu sazlarla beraber çalınışındaki karakteridir (*). Bağlama düzeninde karar perdesi, diğer sazlardaki (Lâ-Re) ye mukabil, (Mi) akordlu oluşudur. Bu sazlarda Bağlama hariç, karar perdesi daima alt tel (Lâ) dir. Halk türkülerinin tonal hususiyetine göre, (Hicaz, Hüseyinî, Muhayyer, Dağı) gibi (Lâ) gamına müstenilit ağızlar hariçinde ve ekseriyetle sanat musıkisi tesiri altında yakılmış (ezcümle; Evic, Ferahnak, Hicazkâr, Mahur, Zavil, Nişaburek, Acemaşiran, Acemkürdi) makamlı türküler insan sesinin (Türk gırtlığı için) — Kadın - Erkek — einsine ve vüsatine göre, şed yolda çalınmadıkları takdirde, seyirleri bu makam-

GENÇSÖZMAN (Safran bolu Var.) (örnek 3)

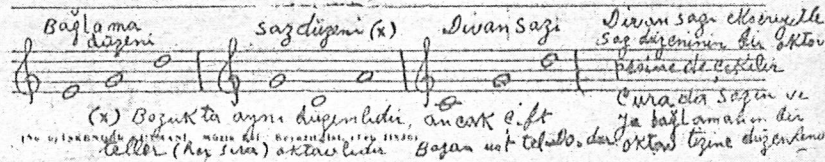
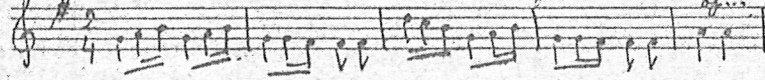
Saz kısmı giriş

gani

of...

"parçanın Bağlamada Transport düzenle ıerazı"

4 — Bağlama takımı dediğimiz (Müteamil olanlar: Divan sazi, Bozuk, Saz, Bağlama, Cura) saz topluluklarında, her sazın kendine göre düzeni ve birarada çalınışlarında (tutturma) ki, görünüşleri birtakım şekillere tâbidir. Bu sazlar, irili ufaklı tiplerine göre, bazan transport

ların yapılarındaki şekil mecburiyetlerine tâbidirler. Köy Halk Musikisinde böyle bir nükam kaydı mevzubahis değildir. Netekim, Bozuk ile. (Karar perdesi Lâ), Bağlama (Karar perdesi Mi) nin beraber çalınışlarında bir parçayı ayrı notalardan ıera tabiatı ve karakteri

Bir Monografi Tahribi

I

«San'at müşkül ise de muahze de âsân değildir.» — Recalzade Ekrem —

Yazan: Hikmet DİZDAROĞLU

Burdur Ortaokulu Müdürü

Edebiyat tarihimiz, bize, bir yığın «tahrip» örneği verir. Bunu, dün için, bir dereceye kadar, mâzur görebiliydik. Çünkü, tenkid denen şeyin örneği yoktu; ilk teşebbüsler, tabiatıyla muahze ve muaraza sınırlı aşamazdı.

Fakat, ilim, edebiyat ve sanat alanlarında yüzümüzü batıya çevireli yüz yıldan fazla oluyor. Muahze ve muaraza, yerini, artık tenkide bırakmalydı; bunun örnekleri, az da olsa, vardır. Neyliyelim ki, istekler, her zaman vakıtalara uymuyor. Bakıyorsunuz, hiç tanımadığınız birisi, mahiyeti meçhul bir kompleksin tesiriyle, kaleme sarılır ve bir çıkmazın içinde lâmelif çizip durur. Bunun adına da, lâl kitliğında asmalar budayayım kabulünden, «monografi tetkiki» veya tenkid denir..

Tenkid, eğer gerçekten bu vafsa lâyıklsa, ona ancak hürmet edilir ve ders alınır. Bu satırların yazarı, on beş yıldır tenkidle uğraşır. Tenkidin ilim ve sanat hayatındaki hayırlı rolüne inandığım için, bana daima külfet yükleyen ve bâzan ukubet getiren bu işten yılmadım; dost kaybetmek ve düşman kazanmak pahasına, yolunda — hak bellediğim yolda — yürüdüm. Bu bakımdan, aynt silâhin bana çevrilmesini hoş görmeli, eğer lâzımsa, susmalıyım.

Fakat, yapılan iş, tenkid olmaktan çok uzaktı. Ve, «bir Monografi Tetkiki» gibi göz alıcı ve gönül okşayıcı bir başlım arkasına saklanarak «tahrip» teşebbüsüne girişilmesi, işin mahiyetini ve gerçek yüzünü bilmiyenleri aldatılabildi. Bunu cevapsız bırakmak; ilim ah-

mevcut bulunmaktadır. (Örnek 3). Ayrıca da evvelce arzettiğim gibi, (Kentakor) lu yürüyüşler de vardır. Yayıt sazlardaki muhtelif arabikî sıra yürüyüşlere ait örnekler vermiştik

5 — Tempo sazlarının (darbuka, «Küp», Zilli masa, Zil, Tef, Şakşak, Kaşık, Fincan, Tesbik, Davul, Dömbek, Döplek) vazifeleri ritmi yürütmek ve melodiyi süslemek olduğu kadar, bünyelerindeki birbirinden farklı ses ahenği, şiddet ve tenevvüü refakatçı küme sesler halinde çok ses verme hususiyeti göstermektedir.

6 — Nefesli sazların (Zurna, Çifte, Kaval, Cimen, Tulum zurna, Çığırma, Dilli düdüklük v.s.) karakteristik vasıflarından biri olan (Dem) hâdisesi ile bazılarındaki tuhaf ses topluluklarından ve karışıklıklarından başka (Intonation) ları oldukça sabit ve muntazam olan sazlardaki cızırtılı, horlamalı ses tezahürleri, bu sazların polifonik bir bünyeye mâlik olduklarını göstermektedir.

Kısaca tesbit etmeğe çalıştığım noktalar, böyle sanyorum ki, Türk halk musikisinde çok seslilik bulunduğunu ispata az çok medar ol-

muştur. Az çok demekden maksadım, bu hareketlerin, bilhassa çalgılarımızın karakter ve hususiyetlerini ayrı ayrı yazı ve semalarla tesbit ve tebarüz ettirmeğe bu sütunların müsait olmayışından başka asıl karakterlerini verememek gibi bir endişenin de belirmiş olmasındandır. Heride fırsat buldukça bu mühim noktalar üzerinde değerli kompozitör ve ilim adamlarımızla temas ederek esaslı şekilde bilgiler negretmek imkânını bulabilirsem, radyo ile de örneklerini bilhassa dökümanter mahiyetlerini çalğı ve elemanlarıyla vermek Türk Halk Musikisindeki çok sesliliği sezip ilk defa ortaya atmış olmanın verdiği bir vazife mesuliyetiyle de benim için bir zevk olacaktır. Samimi dileğim ve beklediğim de hiç şüphesiz bu dâva üzerinde çalışan Meslekdaşlarımızın bize daha emin neticeleer vermiş olmalarıdır. BİTTİ

Sadi Yaver ATAMAN

(*) Şehir bağlamaçlığında bu tip düzen varsa da fakında asıl karakteri ile çalınmayıp aynı nota üzerinden ıera edilmektedir.

lâkına sırtını çevirmek ve eserin tahriline, o ile 'bile göz yummak olurdu. Biz, şairin sözünü uyararak, «Bir hakikat kalmasının âleminde Allahım nihân» diye, gerçekleri bu sayfalarda birer birer ortaya koyacağız.

*

Tenkid, hiçbir zaman, tahrir gayesini gütmeyen, ve münekkid, ispat edemeyeceği şeyi — farazyelere dayanarak — ileri sürmez. Halbuki, genç muarızımız (tahrirçi dememek için bu tabiri tercih ediyorum), «Huzûri» müellifinden tutunuz da, eser hakkında yazanlara kadar, hepinizi ve herkesi tevhil ve tahrir yağmuruna tutuyor. Eğer söylediklerinde yüzde yüz haklı olsa ve kitabımızda gördüğü «pürüz»lerin doğrularını söyleseydi, ilim ve hakikat namına, bundan sadece memnun olurduk. Fakat muarızımız, bir dostumuza yazdığı mektupta söylediğinin hilâfına, sadece ve sadece tahrir gayesi gütmüş, gerçekle olan ilişkisini bir pamuk ipliğine bağlamıştır. Bunun içindir ki, iddiaları — biraz aşağıda göreceğiz — çok kolay, şöyle hafif bir fiskeye hile dayanamıyarak, kaybolup gitmektedir. Başka türlü söz söylemez. Temelden mahrum mücerret iddiaların nasibi budur!

Huzûri hakkındaki her iki yazısı, genç muarızın, bir monografiyi terkibi bir görüşle mülahaza etmek yetkisinden uzak olduğunu açıkça ortaya koyuyor. Karnaz bir taktik karşısındayız. Bir yandan kitabın müellifi «değerli», «muhterem», gibi sıfatlarla oyalandırken, öte yandan, tahririnin amansız baltası eserin belkemiğine iniyor ve ona, değer namına ne varsa, ortadan kaldırmaya çalışıyor. Fakat genç muarız seldamiyor: Çok yanlış bir yol ve en az onun kadar yanlış bir muarız seçmiştir.

Muarızımız, bir defa, eserin vasfını tayinde yanlış ve ilmi bir hataya düşmüştür: Ona göre «Yusufelili Huzûri», «folklorik eser» dir. Hayır, hayır, bin defa hayır! Folklor mahsulüleri anonim mahsulülerdir, kimin tarafından meydana getirildikleri belli değildir. Halbuki «Yusufelili Huzûri», adından da anlaşılıyor, belli bir şairin hayatını ve şiirlerini inceleyen bir eserdir. Şairi, musannifi, kaatili belli olan eserlere nasıl «folklorik» mahsulü denir? Muarızımızın, bu en basit ilmi bedahatten habersiz olduğu anlaşılıyor. Eğer bunun aksini ispat eden kaynaklar varsa, kendisinden rica ediyoruz, ortaya koysunlar ve bizl inandırsınlar. Biz kendisine şimdiden söyleyelim ki, bu-

nun aksini gösterecek hiçbir kaynak gösteremeyeceklerdir. Eğer arzu ederlerse, biz, iddianızı teyit eden delilleri kendisine verebiliriz.

Muarızımızın, karşındakini küçümseyen bir edası vardır; bundan çok hoşlandığı anlaşılıyor. Yazısının sonunda her nasılsa takdir ettiği monografimizi, sanki bu söylediklerinden pişman olmuşçasına, küçümsemekten kendini alamıyor. Muarızımıza göre, «Huzûri'yi bir nehir farzederseniz, onu ele alan muharrir (ki bizden başkası henüz bu konuya el atmamıştır) veya müşahit bunların ancak bir deresini veya bir çay'ını tanıyabilmiştir.» Bu satırların altında saklı ruh kompleksini açıklamaya lüzumsuz buluyorum: Külfete yer vermiyecek kadar açıktır, izahtan müstağnidir...

Gururun insanı güllünç yaptığını bilirim, fakat yersiz tevazuun da insanı aynı kapıya çıkaracağına inanmıyorum. Eserimin her türlü noksandan beri olduğunu iddia etmedim; muarızın pek sevdiği bir kelime ile söyleyeyim, onda belki bazı «pürüz» ler de vardır. Esasen, Şinaas'ın dediği gibi, «Bir eserin ki, şanlı insan ola, mümkün müdür ki onda noksan olmasın.» Buna rağmen, muarızımız böyle düşünmese hile, burada açıkça belirtirim ki, Yusufelili Huzûri, bundan sonra bu konuda çalışacaklara, yeni metinler bulup yayınlamak hariç, söyleyecek fazla şey bırakmamıştır. Onda, bugüne kadar bu türlü eserlerde denenmemiş, yeni olan taraflar vardır (1). Muarızımız, nedense, bunları görmemiş, yahut, görememiştir. Her ikisi de iyi niyete delâlet etmese gerek. Genç arkadaşına şunu haber vereyim: Yusufelili Huzûri, yalnız insaf sahibi memleket aydınları tarafından değil, memleket dışı aydın ve bilginler tarafından da beğenilmiş, ilgi gösterilmiştir. Kitapta taktik edilecek plân ve metodun kendi eserlerinde uygulanmasına müsaade isteyen kadriyyasın dostlar bile çıkmıştır. M. Gökalp Aladağ «pürüz» leri yakalamaya çalışırken, bu taraflara da «alt-ı nigâh» etseydi daha correcte hareket etmiş olmaz mıydı?

Muarızımızın yazılarında hâkim olan havayı ve bu yazılarda beliren belli başlı özellikleri gösterdikten sonra, şimdi, XII madde halinde sıralanan «pürüz» lere ve bunlarla ilgili iddia ve farazyelere geçebiliriz. Cevaplarımızı, muarızımızın tertibine uyararak, madde halinde göstereceğiz. Ta ki gerçekler olanca çıplaklığı ile ortaya çıksın ve herhangi bir tevile imkân vermesin. Muhterem okuyucularımız-

dan, cevaplarımızı okumadan önce, muarızımızın yazısında onunla ilgili maddeyi gözden geçirmelerini rica edeceğiz. Böylece, iddia ve farazyelerle onların karşılıklarının gerçeklik derecesi meydana çıkmış ve kontrol işi kolaylaşmış olacaktır.

I. M. Gökalp Aladağ'ın iddiaları arasında gerçeklik payı olan tek nokta, bibliyografyanın eksikliğidir. Arkadaşımız bunda, bir dereceye kadar, haklıdır. Gerçi bunun için muhterem meslektaşım H. N. Okay'ın ileri sürdüğü şu sözler tekrarlanabilir: «Bir insanın fert olarak Türkiye'nin her köşesinde çıkan gazete, dergi ve kitapları görmesine ne imkân, ne de takat vardır. Kaldı ki Gökalp'ın bahsettiği bu yazıların bir çoğu vilâyet gazetelerinde çıkmıştır. Bu işle uğraşan bir dergi veya gazete çıkmış olsaydı da Dizdaroğlu dostumuz bunları görmemiş bulunsaydı, Gökalp'ı bu muahezesinde haklı bulurdum.» «Bu itibardır ki ben Dizdaroğlu arkadaşımı asla kusurlu görmedim. O, sadece eline geçirebildiğini ve bulabildiğini ortaya koymuştur.»

Fakat ben böyle yapmıyacağım; gazete ve dergiler için değilse bile, kitaplarla ilgili kısım hakkında muarızımıza hak vereceğim. Zühdünden de ileri gelse, onlardan bahsetmemek bir noksandır.

Bu konuda şunları belirtmek lâzım:

1 — Muarızımızın bahsettiği dört kaynaktan ikisi — Muhibbi ve Kars Yaylası — bize de malûm iken, tamamen bir zühul eseri olarak, bibliyografyada bahsedilmemiştir.

2 — Behçet Kemal Çağlar'ın Ülkü'de çıkan yazısı ile, S. Y. Ataman'ın Karabük dergisindeki makalesinden ilk defa haberdar oluyoruz. Ülkü dergisinin bildirilen sayısını elde ettimse de, Karabük'ü bulmak henüz mümkün olmadı. Eserin ikinci basımı nasip olursa, bunları bibliyografyaya ekliyeceğiz tabiidir.

İşte muarızınmın haklı olduğu ilk ve son nokta, yalnız ve yalnız, budur. Genç muarızımız görüyor ki, haklı olduğu yerde kendisiyle beraberim, noksanı ve yanlış inkârda hiçbir fayda olmasa gerek.

3 — Fakat, bu konuda benim de söyleyeceklerim var. Lügatta pehlivanlık olmaz, derler. Bu, bibliyografya için, evliyeytle varır. Bizim bazı kaynakları görmediğimizi ileri sürerken, genç muarızımız da aynı hatayı tekrarlamış ve çok tuhaf bir duruma düşmüştür:

a) Kars Yaylası'nda yayımlanan «Kars Ga-

zeli» (s. 36), ilk defa Doğuş dergisinde çıkmış (sayı: 8-10, II. Kânun 1940), bu durum da kitabımızın bibliyografya bölümünde belirtilmiştir (Madde: 1). Muarızımız, bu ayniyetin farkında olmadığı anlaşılıyor.

b) Tam ve dört başı mamur bir bibliyografya tertibi o kadar güç ve nankör bir iştir ki, bâzan insanı mahcup duruma düşüren hal-ler bile olabiliyor. Meselâ, muarızımız, eser hakkında Mamaşlı M. Kızı müstearıyla Doğuş dergisine 62 ve 63 üncü sayılarında bir yazı yazan aziz kardeşim M. Fahrettin Kırzioğlu'na lâriz okları savurduğu, derginin adını ve numarasını verdiği halde, 62 nci sayıda yayımlanan Huzûri'nin «gör» redifli yeni bir «Kars Gazeli», ni — herhalde rediflerinin «gör» ihtiarını taşımamasından dolayı — görmemiştir. Görseydi, — eserin basımından sonra çıkmış olsa bile — bunu da zikredeceğine şüphe yoktu.

Ya, genç muarızımız, insan bâzan işte böyle aldanabiliyor!

c) Adil Özder'in Muhibbi adlı kitabında çıkan takriz, aslında sekiz beyitlik bir gazeldir. Kitaba 2, 6, 7 ve 8 inci beyitleri alınmıştır. Makta beytinin ilk mısraındaki hameml kelimesi, şairin el yazısıyla bize gönderdiği dîvanda — ki aruzlu şiirler kitabımızın ikinci cildini teşkil edecektir. — tabii şekildedir.

ç) Muarızımızın görmediği daha üç kaynak var ki, kitabımızın basılmasından sonra, oralarda ya Huzûri'den bahsedilmiş, yahut şiirleri yayımlanmıştır.

Evet, lügatte ve bibliyografyada pehlivanlık olmaz. Hele, bizim gibi, şartları müsait olmayan bir memlekette, bir konu ile ilgili bütün yayımlardan (bununla yalnız gazete ve dergileri kast ediyorum.) günü gününe haberdar olabilmek, muhali mümkün farzetmekten başka birşey değildir.

Bizim, aynı şey için, muhterem meslektaşım H. N. Okay'ın eseri hakkında yazdıklarımızı ileri sürmek isterse, lütfen bir daha o yazımıza bakmasını rica ederiz. Orada bibliyografya konusu bambaşka bir yönden ve bilhassa bambaşka bir eda ile ele alınmıştır.

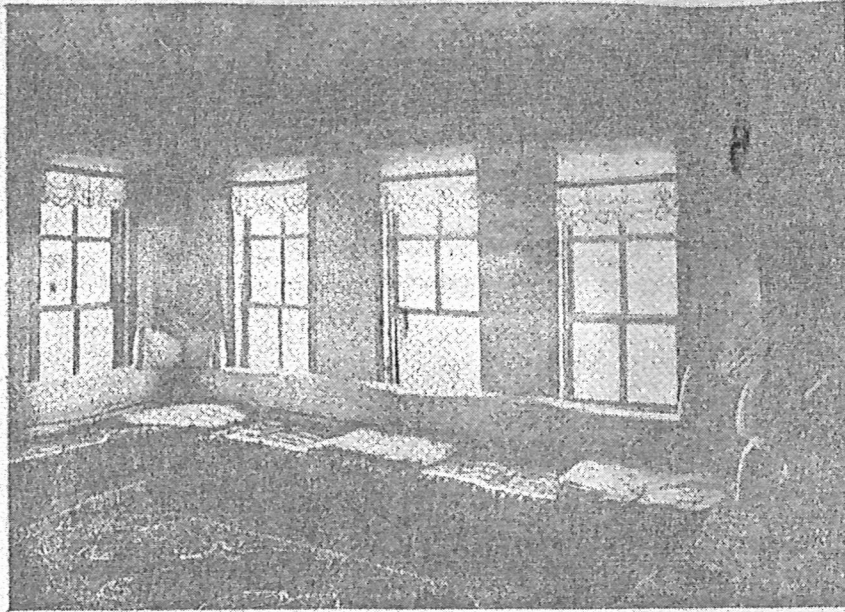
(Devam edecek)

İHKET DİZDAROĞLU

(1) İki yıldanberi basılma sırası bekleyen «Zülâli» adlı eserimiz yayımlanmış, muarızımız, «Yusufelili Huzûri» den daha da ileri gidildiğini, şimdiye kadar bu türlü tetkiklerde denenmemiş bir metodun uygulandığını görecektir.

468

469

The interior part of an old house at the Gerede of Bolu
(Geredede eski bir Türk evinin iç görünüşü)

Folklore Cases in This Month

MISS RUGH ON VISIT TO BURSA

Miss. Rugh Lachs on visit to Bursa. She found out the Turkish women at home, first a real mother then a good house wife. Inspide of getting achievements on Modern Life; the binding of family to old tradition not lost.

MORITZ JAGENDORF, AMERICAN FOLKLORE AUTHORITY VISITS TURKEY

Moritz Jagendorf, American folklore authority, chairman of the New York Folklore Society, and editor of «Folklore Round The Land» folklore material widely syndicated to American newspapers is at present visiting Turkey as guest of the Turkish government.

Mr. Jagendorf has written 24 books dealing with folklore which include stories, plays and

related material. He is now engaged in writing a series of books titled «To Read And To Tell» based on regional folklore in different parts of the United States.

During his two week visit in Ankara and İstanbul, he will not only deliver a series of lectures on American folklore, but he will also make a study of Turkish folklore.

The former deputy and the general secretary of «Turkish Public Knowledge Gathering» The Poet Bay Behçet Kemal Çağlar has given a vast explanation about Turkish Folklore and Ethnography to Mr. M. Jagendorf while he was spending a few days in İstanbul.

Mr. Jagendorf will visit Yugoslavia, Italy and France, to study the folklore of these countries. Subsequently, he will attend the Stockholm International Folklore Congress.

XIX. Asırda:

Makedonya Yürük Folkloru

ZİYARET MAHALLERİ

— VI —

Yazan: İbrahim GÖKÇEN

a) - Beş-Kızlar: Yahut sadece «Beşler» denilen yerdir. Burası yüksek bir tepenin üzerinde. Eski meşe ağaçları, kayalıklar arasında çamursuz olarak vücuda getirilmiş taş duvarlar görülür. Dikdörtgen şeklinde olan bu duvarların birer mezar olduğu tahmin edilmek teydi.

Burada inanılan bir rivayete göre vaktiyle gâvurları bu havaliden kovalayan Türklere ait beş tane ermiş kadın burada yatıyormuş. Bunlar muharip kadınlarmış. Ellerindeki bez tokmaklarıyla Küffar askerini tepelenmişler ve tokmakları bir saat uzakta olan Gevgilli deresine kadar atıyorlarmış. İslâmi an'aneler arasında kağanın üçler, beşler, yediler telâkisi burada da kendisini göstermiştir. Bunlar eski Türk Amozonlarına benziyorlar. Bu civarda vukubulan bir savaşta ölmüş olsalar gerektir. Sonra bu muharip insanlara birer dini kutsiyet izafe edilmek suretiyle «Beş Kızlar» rivayeti ortaya çıkmıştır.

b) Kayıp Erenler: Beş-Kızların biraz güneyinde münhatça bir yerde bu isimde bir meyke vardı. Burada bir bina ve bunun yanında da büyük bir Ardiç ağacı bulunmakta idi (Büyük Harpte Fransızlar tarafından kesilmiştir.) Bu ağaç halk nazarında mukaddes taını yordu. İptidai dinler ve Türk tarihi noktayı nazarından bu temayül çok dikkate şayanıdır (1). Kayıp Erenlerin mukaddes bir yer olduğuna yürüklerin bilhassa Bektaşî olanları inanıyorlardı. Bektaşîlerin (Zahir) adını verdikleri sünni halk, diğer mukaddes şeylere olduğu gibi, bu binanın kutsiyetine de inanmazlardı.

Anlatıldığına göre Kayıp Erenler binası çok eski değildi. Buraya yapılmasının sebebi «Deli Dede» denilen ve hayatı hakkında birazdan izahat verilecek olan ermiş bir zatın bu civarda fazlaca gezinmiş ve oturmuş olmasıdır. Bu durumu Bektaşîler, Deli Dedenin bu mevkide «görünmüş» olmasıyla izah ederlerdi. Yal-

nız Dedenin perestîşkârlarına sağlığında mı, yoksa öldükten sonra mı görünmüş olduğu malûm değildi. «Erenler» denilmesinin sebebine gelince, Bektaşîlerin tek adam olsa da onun namuna «Erenler» demeleriyle izah edilebilir. Bina, kiremitle örtülüydü. İçinde sanduka dahi yoktu. Yalnız mum yakılacak tünsekçe bir yeri vardı. Bundan da bu binanın bir türbe olmadığı anlaşılıyor. Türbenin batısında yuvarlak büyük bir kaya vardı. Bu kaya, ortasından dikine iki parçaya ayrılmış ve fakat parçalar birbirinden uzaklaşmamıştı. Kayanın bir kenarına arasına mum yakıldığı ve halk na-

zarında bir nevi kutsiyet taşıdığı görülmekteydi. Bu taş hakkında arastra şu hikâye halk ağzından işitilirdi: İbrahim Peygamber, İsmail'e burada kurban etmek istemiş. Bıçak İsmailin boğazını kesmeyince, hırsından bu taşta çalmış, iki parça kılmış. Bu İslâmi hikâye ne münasebetle bu taşta izafe edilmiştir? Bunu burada uzun boylu tetkike imkân yoktur.

«Kayıberenler» denilen bu binanın diğer bir adı da (Bun Buba) dır. Bun, keder mânâsıdır. Kullanış maksadı da, «Keder Alan Baba olacaktır. Binaya uğrayıp mumlari yakan bazı kimseler vardı. Burada zaman zaman nezir edilen kurbanlar da kesilirdi. O zaman çoluk çocuk buraya üşüşür, içeride nefesler söylenir ve yemekler yenirdi. Bu bir nevi âyine benzerdi.

c) Deli Dede Türbesi: Hidirellez ve bayram günleri umumî şekilde ziyaret edilen bu türbe; Karasınan köyü içinde ve yukarı mahallede idi. Burayı ziyaret her zaman da yapılabilirdi. Etrafında bir tekke bulunan bu türbe, yedi köseli taş duvarlar üzerine istinat ettirilmiş piramit oluklu küçük bir kubbeden ibaretti. İçinde bir sanduka uzanmakta ve köşede bir de yeşil bayrak durmaktaydı. Duvarda bir de kütç asılıydı. Ayrıca bir torba vardı ki, içinde yazılı eski kâğıtlar bulunurdu. Bu yazıların ne olduğunu kimse bilmezdi, çünkü kar-

470

471

gacık burgacık şeylerdi. Ancak bu kâğıtlarda şifa hassası olduğuna inanarak alırlar, muska yapmak suretiyle takınırlardı.

Burada yatan Deli Dede hakkında şu ri. vayet söylenirdi:

Vaktiyle bir Sırp muharebesi olmuş. Bu harpten sonra meczup bir adam bu köye gelmiş. Bu yabancınn lisanı Türkçe, şivesi Arnavutça imiş.

Deli Dedenin menkıbeleri:

1 — Bir gece Karasınan'da birinin evinde konu komşu, tanıdıklar toplanmışlar, o zamanların âdeli vechile, helva yapmışlar, yemişler. Söz arasında hatırlanan Deli Dede için bir saban da ayırmışlar. Fakat soaradan nedense bu helvayı da yemişler. Ertesi gün o toplantıda bulunan genç kadınlardan biri çeşmeye su al. mağa gitmiş. O sırada Deli Dede tepeden aşağı doğru hızlı hızlı iniyormuş. Kadının yanına gelince: — Kız, hani bana pay? Akşam evde guldur, guldur helva yaptınız. Dede payı ne yapacak? Hani bana pay? diye tuhaf bir şive ile sitemkâr sözler söylemiş. Halbuki o gece helva toplantısında Deli Dede yokmuş.

2 — Deli Dede'ye sağlığında tekkede iki kadın hizmet ediyormuş. Bunlardan biri bir gün Dedenin tükürüğünü yemiş. Belki bunu yaranmak için yapmış. Fakat Dede bundan işre. nerekt:

— Cadı! diye bağırmış. Arkasından da Arpa-sapı! diye ilâve etmiş.

Kadın, öldükten sonra hortlamış. O zamanın âdeli üzere bu hortlağı Mayadağ arazisinde

Arpa-sapı denilen yere gömmüşler. Zira bu mevkie gömülen, hortlamazmış (2)...

3 — Babamın Dedesi, vaktiyle bir kişi günü tepelerde ava çıkmış. Mayadağ tepesinde mülhîş kar varmış... Yılanlı Taş denilen bir kayanın yanından geçerken aklından Deli Dedenin ermiş olup olmadığını geçiriyormuş. O sırada kayadan yana bir ses gelmiş. Bir de bakmış ki, Yılanlı Taşın kar tutmayan bir köşesinde, etrafı karla çevrilmiş olduğu halde Deli Dede'nin yalnız yüzü kendisine doğru gülmüşüyor ve şöyle diyor: Acaba Dede erenlerden mi?

(Devam edecek)
İbrahim GÖKÇEN

(1) ... sabahleyin, Türklerce mukaddes tanılan bir Ardiç dalı ile bu ateş yeniden canlandırılır. Ardiç dalını alevlendirdikten sonra, eline alr oda oda doluşarak evini bununla temizler "Türk Medeniyeti Tarihi, Ziya Gökalp s. 264.

(2) Yürükler arasında hortlak ve cadı hikâyelerine inanılırdı. Bu inancın menşei hakkında bize, enteresan bir fikir veren bir vesika Manisa Şer'iyye sicilleri arasında rastladık. Bu vesika okununca, hortlak ve cadı iki kadının Yürükler arasında Anaözü ve Rume-ll'de yerli unsurlar ve hristiyanların göreneklerinden geldiğini anlamak güç değildir. Vesika, şudur:

"Veşhe-i tahri-i huruf budur ki kazay-ı Mağnisa'da Horosköy kâfirlerinden Kayalı قبالی ve Turmuş ve Yorgi ve Demir ve gayriler meelis-i şer'e gelüb işlerinden mürdolmuş bir acuz cadu olup oğlanocıklarımızın ve gayrisinin vakolarına girüb korkudub herkim görür ise iki üç gün eğlenmeyüb fevtolur. Âdetimiz bu asıldan (ecilden) makbersin açub yakmaktır deyu ilâm edicek sabıka Şeyhülislâm Kadızade merhum Müflî iken bu fakir kitabet-i fetvalar ile müşerref iken استق olunmuş idi. Buyurmuşlardır ki eh-i şer' buna karışmaz. Kitaplarımızda yoktur. Amma kenduler zararları def'inde çare iderler ise menolunmamak münasibdir deyu cevap buyurmuşlardır. Ana binaen yedlerine bu veraka vazolundu kim def'ine mübaseret edicek eh-i şer'den ve eh-i ördün hiçbir kimesne bu hususa mâni olmayub merhum Zimmîleri rencide etmişeler 23 Rebiyülevvel Sene 999.

Raci DAMACI

Mehmed İbn-i-Hüseyin
Kadi-i Mağnisa

İlgün Çocuk Oyunları:

Çok taş ve Meneli taş oyunları

— V — (1)

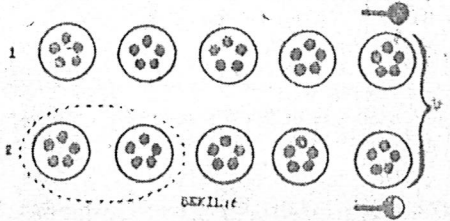
Yazan: Fehim ÇAYLI

b) Çok Taş Oyunu: Çok taş oyunu birden ziyade kimseler ve mektep çağındaki çocuklar, ekseriya kızlar tarafından oynanır. Her şahıs için ayrı ayrı sındık büyüklüğünde beşer adet taş temin edilir ve oyuna ilk başlayacak şahsın seçilmesi ile girilir. Oynayacak oyuncu kaç kişi ise halkavari otururlar ve oyuna başlamak için (Yalbmak) adı verilen şu hareketi yaparlar. Her oyuncu kendisine ait olan beş taşı hafifce ve topluca bir hareketle havaya atar ve eli üzerinde toplamaya çalışır. Böylece el üzerine konan taşlar yine tek hareketle havaya fırlatılır ve yere düşürmemeye gayret edilerek avuç içinde fazlaca taş toplamaya çalışılır. Neticede elde kalan taş miktarı tesbit olunarak bütün oyunculara aynı hareket tekrar ettirilir. Hangisinin avucunda bu hareket sonunda fazla taş kalabilmiş ise, tupki — tavla oyununda zar atımı gibi — o oyuna başlar. Müsavi olanlar varsa bunlar tekrar yalbrırlar.

Oyuna başlayacak şahıs tayin edildikten sonra, herkes elindeki beş adet taşı şahsın yanına oyuna başlayacak kimsenin taşları ile birleştirmek üzere ona verirler. Her şahsın taşını kendisinininki ile birleştiren oyuncu bütün taşları bir hareketle hafifce havaya atar ve münasip bir miktarının elinin üzerine konmasına gayret eder. El üzerine konan taşlar tekrar havaya fırlatılır ve hiç yere düşmemek şartı ile hepsini tekrar avucunda toplar. Şayet düşecek olursa oyun sırası yanındakine geçer.

Oyuncu bu hareketi sıra kaybına sebep olmayacak surette başarmış ise, beş taş oyununda verdiğim izahat gibi yerdeki taşları istediği miktarda elindeki taşlarla birleştirmek suretiyle kapar. Burada şart bütün oyunculara sayı kazanabilmek için elindeki taş adedi ile yerdeki taşların hepsini kapmaktır. Ayrıca bu kapma esnasında taşı düşürmemesi icap ettiği gibi birbirine de dokundurupaması lazımdır. Bunlara riayet ederek oyuncu, kendisinin tayin edeceği bir miktarla meselâ (1-1, 1-2, 1-3, 2-1 v.s. gibi) kapar. Aksi hal sırası kaybettirir.

Bu suretle oyuncu, ya taşların hepsini kapabilir veya bir kısmını ancak kapabilir, veyahut kapmaya devam ederken sıra kaybettirici bir harekette bulunur. Hepsini kapmış ise oyunu tekrarlar. Hepsini kapamamış veya oyuna

nun yarısında sıra kaybettirici bir hareket yapmış ise, oyun yanındaki sıra bekleyen oyuncuya geçer, bu sefer kalan taşlarla aynı hareketleri o tekrarlar. Bu da hepsini kapamaz, veya sıra kaybettirici bir hareket yaparsa bu sefer oyun ondan yanına bulunana geçer ve bütün taşlar kapılmaya kadar devam olunur. En son hangi oyuncu sıra kaybetmeden bu hareketi yapabilmiş ise, ondan sonra gelenlere sayı yapılmış olur. İkinci oyuna başlayabilmek için her oyuncunun elinde toplanan taşları bakılır ve hangisinin elinde fazla ise bu sefer bütün taşlar onun elinde birleştirilir. Ve diğerleri miktar itibarıyla tekrar sıraya tâbi olurlar. Ve oyun tekrar edilir. Üç sıra oyunda oyuncuların kimin eline hiç taş gelmemiş ise, ona bir taş yumurta olarak verilir mahalli tâbir ile bu yumurtaya (MIDAK) adı verilir.

Midak alan oyuncu bunu saklamak ve diğerlerine göstermemek mecburiyetindedir. Aksi halde diğerleri tarafından cezaen bu oyuncu çimdiklenir.

Oyunun devamınca midak verileceğinden bir an gelir ki elde oynanacak taş kalmaz. Neticede herkesin elindeki midaklar alınıp münasip bir yere saklanır. Midak olan oyuncuya ceza olarak bunu bulması ve buluncaya ka-

GURBETTE BAHAR

Açılmaz gönlümüz açsa da bahar,
Biz bu gurbet elde ağlar gezeriz.
Bahsız başımıza yağmur, kar yağar,
Taşan seller gibi çağlar gezeriz.
Bahlımız küf tutmuş, içimiz pash,
Yüzümüz gülse de gönlümüz yash,
Bize kara kışır bu bahar faslı,
Çiskilli, boranlı dağlar gezeriz.
Gönlümüz karardı daha çok erken,
Saçımız ağardı gurbet gezerken,
El al, yeşil giyil seyran ederken,
Biz kara yazmalar bağlar gezeriz.

Raci DAMACI

Mehmed İbn-i-Hüseyin
Kadi-i Mağnisa

472

473

dar aranması istenir. Aranırken de yine midak veren oyuncular ellerine aldıkları taş parçalarını birbirine vurarak: (yumurtalı tavuk, yumurtan nerede? Folluktadır, follukta...) diye hep beraber bağırıp eğlenirler. Taşlar cezalı oyuncu tarafından bulununca arama ve neticede oyun bitmiş olur. Ve bundan çocuklar çok neşe duyarlar.

c. Meneli Taş Oyunu: İki kişi tarafından oynanan bir oyundur. Oyun malzemesi olarak fındık büyüklüğünde iki tertip yirmi beşerden elli taş ile yere oyulmuş sade kahve fincanı şeklinde ve büyüklüğünde, mene adı verilen iki sıra üzerine dizilmiş on oyuk kullanılır. Şekil (6) da görüldüğü gibi.

Menelerden birine sıra bir oyuncunun ve ikinci sıra da ikinci oyuncunun olur. Her oyuncu şahsına ait olan bu menelerden her birisine beşerden yirmi beş taşı yerleştirir ve oyna hazır olunur.

Oyunun icra tarzı şöyledir:

Oyuna başlayan taraf, kendi sırasındaki menelerden arzu ettiği kadar taş alır ve istediği taraftan, fakat mene atlamadan bu beş taşı birer birer diğer beş meneye tevzi eder. Taşın sonu nerede biterse onu takip eden ilk meneden tekrar olan taşlar alınır ve tevzi sıra ile devam olunur. Bu hareket epeyce bir vaziyet hasil olur ki, taşın bittiği meneyi takip eden mene boşaltır, ancak, onu takip edenlerde taş bulunur. İşte bu boş mene atlanarak onu takip eden menede ne kadar taş var ise alınır ve bu taşlar oynayan oyuncunun olur. Sonra sıra diğer oyuncuya geçer. O da aynı hareketi yapar ve sıra ile bu numara iki oyuncu arasında devam eder. Neticede menedeki taşlar iki oyuncunun elinde toplanmış olur. Ve meneler boş kalır. Bundan sonra oyuna yeniden başlamak üzere taşlar tekrar menelere yerleştirilir. Kimin taşı fazla ise, onun o kadar meneyi kapatmaya hakkı vardır. Meselâ 50 taştan 15 adedi birinin, 35 adedi de ikincisinin elinde olduğu farzedilse ikinci oyuncu kendi tarafından meneyi doldurduktan sonra ikinci sıradan da daha iki meneyi kapatma hakkı vardır. Kapatılan menelerin esas sahibinden çıktığını belli etmek için etrafı çizilir. Bu mahsur menelere (KADD) adı verilir. Bazan her iki tarafın elinde toplanan taşlar beş adedi tam olmaz da meselâ: birisinde 28 ve diğerinde de 22 taş bulunduğunu kabul etsek 28 taş beş meneye

Konya için

Elli ekmeğini yemedim
Bir yerde duramıyorum
İstanbul-olmama rağmen
Postu seremiyorum?

Ayakkabım çamur özer,
Hasretin yüreğim közler,
Gözüme kaçmıyor tozlar;
Ah, sana varamıyorum!

Düşünürüm derin derin,
Arar oldum çamillerin..
Yazın sıcak, kışın serin
Koyunna giremiyorum.

Dedem, babam, anam sende
Hazreti Mevlâna'm sende.
Dünyaya bedel nam sende..
Sensiz zevk aramıyorum.

Çayırbağı suyun kâfi.
Çiftçin, köylün yurda nafi.
Aşığın kesildim sâfi,
Nasılın göremiyorum.

Divleğin yoktur payan,
Havâlin ukumda tâban.
Heyhat, toprağın bir an,
Yüzümü süremiyorum.

Canım çeker pestil, pide,
Sevdim artıyor gılgide.
Su böreklerin tepside
Dolu mu, soramıyorum.

Seni ancak seven bilir:
Testinde su buz kesilir.
Meram bağın dünyada bir!
Çiçeğin deremiyorum.

Bağlarında güller biter,
Armudun, üzümün yeter!
Yürek bülbül oldu, öter,
Yosmanı saramıyorum.

Hınçer sana kaldı hasret,
Sendedir bin türlü kıymet.
Et beni sığne davet:
Sensiz can veremiyorum.

İhsan HINÇER

taksim edildiği zaman üç taş artar. İşte kimin elinde böyle ikiden fazla kalırsa, yarıdan fazla olduğu için diğeri tarafından tamamlanır ve bu taraf lehine bir mene kapatılır. Bu kâdarda toplanan taşlara hiç dokunulmaz ve bunlar sahibi bulunan oyuncuya ait olur ve oyunun sonunda yani diğer menelerde taş kalmadığı ve tekrarlanacağı anda bunda toplanan taşlar sahibi tarafından alınarak daha fazla mene kapatmaya bakılır. Ne zaman bu meneler kadı olarak hepsi mahsur bırakılırsa o zaman oyun tamam olur ve menesini diğerine kapatıran oyuncu oyunu kaybetmiş olur. Çok zevkli bir oyundur.

Fehim ÇAYLI

(1) İlk yazılar 44-173-219 ve 250 nci sayfa- larımızda çıkmıştır.

Aynı Folklor Hâdiseleri:

MÜSTEŞRİKLER KONGRESİ — EYÜPOĞULLARI YAZMA SERGİSİ — UNESCO FOLKLOR KOMİSYONU — TÜRK AİLESİNİ TETKİK EDEN AMERKALI — AMERİKA FOLKLOR CEMİYETİ BAŞKANI

XXII. Beynelmüllel Müsteşrikler Kongresi

XXII. Müsteşrikler Kongresinin 15-23 Eylül günleri arasında İstanbulda toplanacağını, daha evvel yazmıştık. Mezkûr kongre hazırlıklarile meşgul olan sergi ve gezi komitesi, Türk Halkbilgisi Derneğine müracaat ederek, müstefir âlimlere bir «Halk musikisi, âdet ve an'ane gösterisi ve millî oyunlar gecesi» tertiplemesi rica etmiştir.

Bunun üzerine Türk Halkbilgisi Derneği, bu isteğe müsbet cevap vermiş ve hazırlıklara başlamıştır. Dernek, bu işle uğraşmak üzere İdare Heyeti üyelerinden Dr. Cahit Tanyol'a Sadi H. Atamanı vazifelendirmiştir.

Eflâtlun Cem Güney'in Masal Dünyamız adlı Konferansı

Geçen ay, Türk Halkbilgisi Derneğinin seri konferanslarından birisi daha tanınmış masal babası ve Dernek İdare Kurulu Başkanı Eflâtlun Cem Güney tarafından dernek merkezinde «Masal Dünyamız» konusunda verilmiştir. Jstadin oya gibi işlenmiş bir dille verilen konferansı büyük bir hayranlık ve takdir toplamıştır.

İstanbulda ve Ankarada Açılan Eyüpoğlu Yazma Sergileri

Tanınmış ressamlarımızdan Bedri Rahmi Eyüpoğlu tarafından birkaç ay evvel İstanbulda açılan «Yazma Sergisi», bu defa Ankarada açılmış ve halk resim ve el işlemlerinden müphem yazma motifleri büyük bir alâka toplamıştır. Biz bu sergiyi, san'atın halk kültürünün yardımcıte kalkınabileceğine güzel bir misal olarak belirtiyor ve Eyüpoğulları yeni yollarında hararetle tebrik ediyoruz.

UNESCO Folklor Komitesi

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu geçen ayın 23 ünde Ankarada yaptığı aylık toplantısında, çalışma merkezi İstanbul Üniversitesi Profesörler evinde olmak üzere 3 kişilik bir «UNESCO T. M. K. Folklor Komitesi» teşkilini karar altına almış, bu heyete yürüten olarak genel idare kurulu üyelerinden ve Halkbilgisi Derneği umumi Kâtibi Behçet Kemal Çağları ayırmış, diğer iki üyeliğe de Eflâtlun Cem Güney ve İhsan Hınçer'i tefrik ederek üç defa folklor ve etnografya çalışmalarını ele almış bulunmaktadır.

UNESCO Folklor Komitesi yakında çalışmalarına başlayacak. İlk füsatta diğer dünya milletlerine âdet ve örfümüzü tanıtmak üzere İngilizce ve Fransızca bürosürler neği imkânlarını araştıracaktır.

Türk Ailesini tetkik eden Amerikalı Gazeteci

«Universal News Organization» ve «Reuter» ajansları muharrirlerinden muhtelif Amerikan radyolarında konuşmalar yapan Miss Ruth Luchs memleketimize gelmiş, Ankara, İstanbul ve Bursada yaptığı tetkik gezisinden dönen Ruth Lochs, memleketimize geliş sebeplerini şöyle hülâsa etmiştir:

«— Onbir Avrupa memleketinde incelemelerde bulundum. Mensup olduğum gazete ve ajanslara makaleler yazdım. Yazı ve konuşmalarımın mevzuu o memleketlerdeki aile hayatına ve an'anelerine mütealliktir.

Kozmopolit memleketlerde aile sâfiğini kaybeder. Bursada ve diğer Türk şehirlerinde kısa tevakkufum sırasında Türk ailesinin saf, samimi ve temizliğini müşâhede ettim. Ailede kadının evvelâ bir anne ve ev kadını olduğunu kabul ettiğinden Türk ailesini bu bakıma iyi buldum. Türk gençliğinin aile bağlarından ve eski an'anelerinden uzaklaşmamağa beraber modernleşmesi şayanı hayrettir.»

Amerika Folklor Derneği Başkanı Türkiye'ye geldi

Amerika Folklor Derneği Başkanı Mr. Moritz Jagendorf, hükûmetimizin davetlisi olarak memleketimize gelmiş, İstanbulda ve Ankarada alâka uyandıran konferanslar vermiştir. Amerikanın tanınmış folklorcularından olan Jagendorf, folklor sahasında 24 eser neşretmiştir. Yakınca Görellim ve Konuşalm isimli son folklorik eseri de neşredilecektir. İstanbulda bulunduğu müddet zarfında Türk Halkbilgisi Derneği umumi kâtibi Behçet Kemal Çağları kendisine refakat ederek, Türk folklorunu incelemesi hususunda izah ve yardımlarda bulunmuştur.

Mr. Jagendorf, buradan Yugoslavyaya gitmiştir. Oradan da İtalya ve Fransaya geçecek, son olarak da Stockholmde toplanacak olan Millelterarası Folklor Kongresine iştirak etmek üzere İsveç'e gidecektir.

